

Cite: Holovko, Liliia, Khudynets, Vasyl, & Holovko, Tamila (2026). Instrumenty mizhnarodnoho terytorialnoho spivrobitnytstva (na prykladi Kolochavskoi terytorialnoi hromady Zakarpatskoi oblasti) [Tools of International Territorial Cooperation (on the Example of the Kolochava Territorial Community of the Zakarpattia Region)]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika — Demography and Social Economy*, 2 (64), 97—115.

УДК 314/316.4:332.1

JEL Classification: O18, R22

ЛІЛІЯ ГОЛОВКО, канд. екон. наук, старш. наук. співроб., старш. наук. співроб.
Інститут демографії та досліджень якості життя імені Михайла Птухи НАН України
01032, Україна, м. Київ, бул. Т. Шевченка, 60
E-mail: holovko_lilia@ukr.net
ORCID: 0000-0002-3372-764X

ВАСИЛЬ ХУДИНЕЦЬ, голова Колочавської територіальної громади
Колочавська територіальна громада
90043, Україна, Закарпатська область, Хустський район, с. Колочава, вул. Шевченка, 78
E-mail: kolsr@ukr.net
ORCID: 0009-0001-6865-2596

ТАМІЛА ГОЛОВКО, магістр
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
02000, Україна, м. Київ, вул. Пирогова, 9
E-mail: holovko_tamila@ukr.net
ORCID: 0009-0005-6802-779X

ІНСТРУМЕНТИ МІЖНАРОДНОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА (на прикладі Колочавської територіальної громади Закарпатської області)

У статті проаналізовано значення інструментів міжнародного співробітництва у соціально-економічному розвитку територіальних громад. Обґрунтовано доцільність участі громад у програмах Європейського об'єднання територіального співробітництва. Акцентована увага на інтеграції територіальних громад до європейської платформи «Interreg». Метою є аналіз впливу використання інструментів міжнародного територіального співробітництва на розвиток процесу євроінтеграції у територіальній громаді у довоєнний і воєнний періоди. Новизною є аргументація позитивного

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2026. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

© Publisher PH «Akademperiodyka» of the NAS of Ukraine, 2026. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

досвіду формування та дієвості механізму залучення громади до міжнародної співпраці через поєднання інституційного партнерства та проєктного підходу. Використано загальні методи наукового пізнання: аргументації, індукції, дедуції, аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення. У дослідженні визначено значущість європейської та транснаціональної платформи для обміну досвідом, використання інструментів міжнародного співробітництва. Позитивна практика Колочавської територіальної громади показує значимість системного підходу у розвитку проєктної діяльності. Виявлено, що використання синергетичного підходу в об'єднанні зусиль органів місцевого самоврядування, громадських організацій, міжнародних партнерів створює концептуальні напрями взаємодії, пріоритетності та престижності розвитку територіальної громади. В умовах воєнного стану колосальну роль відіграють програми, спрямовані на сталий розвиток гірських територіальних громад, збереження людського капіталу, створення умов безбар'єрності та безпеки. Доведено, що поєднання інституційного партнерства і проєктної діяльності у Колочавській громаді є ключовими механізмами залучення територіальної громади до міжнародної співпраці.

Обґрунтовано, що наявні інструменти залучення територіальних громад через програми міжтериторіального співробітництва «Interreg NEXT» мають позитивну динаміку у розвитку соціальної політики згуртованості. Активність органів місцевого самоврядування у пошуку нових міжнародних партнерів, реалізації проєктної діяльності, обміну досвідом сприяє стійкості, посилення спроможності та європейської інтеграції Колочавської територіальної громади, досвід якої свідчить, що прозорість управлінських рішень, згуртованість суб'єктів міжнародного територіального співробітництва покращують якість життя населення, економічну спроможність територіальної громади.

Ключові слова: територіальна громада, міжнародне партнерство, транскордонне співробітництво, інструменти, проєктна діяльність, механізм, соціальна згуртованість, населення.

Постановка проблеми і актуальність дослідження. В сучасних умовах повномасштабної агресії РФ проти України регіональна політика та міжмуніципальне співробітництво набувають нової стратегічної ваги. Серед міжнародних інструментів, що сприяють цій динаміці, особливе місце посідає Європейське об'єднання територіального співробітництва (ЄОТС) — юридична форма, яка забезпечує систему транскордонної, транснаціональної та інтеррегіональної співпраці територіальних громад.

У Законі України «Про міжнародне територіальне співробітництво України» зазначено: «Європейське об'єднання територіального співробітництва — форма міжнародного територіального співробітництва, що створюється шляхом об'єднання суб'єктів міжнародного територіального співробітництва України та відповідних суб'єктів держав — членів Європейського Союзу та інших держав»¹.

В умовах війни значущим є підвищення спроможності територіальних громад у реалізації міжнародних проєктів, розбудові партнерства з євро-

¹ Закон України «Про міжнародне територіальне співробітництво України» від 24 квітня 2024 року № 3668-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/3668-20/ed20240424#n10> (дата звернення: 16.01.2026).

пейськими регіонами. Вагому роль у цьому контексті відіграє участь у транскордонних проектах, грантових програмах, що допомагає територіальним громадам євроінтегруватись. На сьогодні слабкими сторонами є невідповідність нормативно-правової бази, зокрема фінансова складова, архітектурні, державні будівельні норми; потребує удосконалення законодавча база через створення механізму співпраці / партнерства громад. Територіальні громади мають перейти від статусу отримувача гуманітарної допомоги до реального партнерства між країнами / містами і громадами.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Багатоаспектність використання інструментів міжнародного територіального співробітництва стає дедалі актуальним у дослідженні ресурсного потенціалу, зростанні престижності територіальних громад, посиленні їх соціальної згуртованості, нарощуванні соціального капіталу у контексті повоєнної розбудови і відновлення країни загалом.

У вітчизняній практиці питання транскордонного співробітництва, міжнародного партнерства, створення нових інституцій, формування трансформаційних змін під впливом кризових явищ перебувають у центрі багатьох досліджень. А. Гусь (A. Gus), Ю. Фетько (Yu. Fetko) обґрунтували значимість створення нової інституції міжнародного співробітництва через розробку правового механізму переходу українських єврорегіонів на європейське об'єднання територіального співробітництва для ефективного використання потенціалу транскордонного співробітництва з державами — членами Європейської Союзу. Науковці попередньо визначили переваги і недоліки дієвості європейського об'єднання територіального співробітництва. На їх думку, вагомою перевагою є залучення коштів з фондів ЄС для різнобічного розвитку регіонів та сприяння їх міжнародної інтеграції на рівні держави [1]. Ю. Лемко (Yu. Lemko) аналізував трансформаційні зміни європейських об'єднань територіального співробітництва у країнах Європи, обґрунтовуючи передумови та результати українсько-угорського проекту створення європейського об'єднання територіального співробітництва «Тиса» (*Tisza*), що реалізувався у Закарпатській області України у співпраці з угорськими областю Саболч-Сатмар-Берег та муніципалітетом Кішварда [2]. П. Логвінов (P. Logvinov) досліджував еволюцію розвитку регіональних ініціатив у країнах ЄС, досвід використання інструментів територіального співробітництва через програму «*Interreg*» [3]. М. Прокопів (M. Procopiv) обґрунтовує перспективність розвитку та вагомий вплив міжнародного співробітництва на сталий розвиток територіальних громад, забезпеченні їх доступу до фінансових, технологічних і людських ресурсів, сприяючи зміцненню євроінтеграції, що є надважливим в умовах глобальних викликів, зміні пріоритетів міжнародного співробітництва у напрямку безпекової співпраці, гуманітарної підтримки та відновлення інфраструктури [4]. Д. Іванок (D. Ivanok) наголошує на значимості розвитку транскор-

донного природоохоронного співробітництва у контексті реалізації спільних екологічних ініціатив, акцентуючи увагу на трансформації пріоритетів під впливом повномасштабного вторгнення, визначенні нових можливостей для транскордонного екологічного партнерства завдяки участі України у міжнародних проєктах зеленого відновлення, що дає можливості моніторити екологічні загрози, енергоефективність та збереження біорізноманіття [5]. Г. Мелеганіч (H. Melehanych) визначає пріоритетну роль громадського сектору, зокрема органів місцевого самоврядування, які мають знання та досвід для успішної реалізації проєктів та транскордонних програм [6].

Взаємодію прогресивних міжнародних структур, бізнесу, місцевих органів влади, закономірності, пріоритетність напрямів розвитку на основі оцінки проєктної діяльності у територіальній громаді у довоєнний і воєнний періоди аналізували Л. Головка (L. Holovko), В. Худинець (V. Khudynets) та Т. Головка (T. Holovko) [7]. М. Баран (M. Baran) та Р. Курус (R. Kurus) аргументують переваги міжнародного територіального співробітництва, акцентуючи увагу на значущості розвитку міжнародних партнерств у забезпеченні підтримки українським територіальним громадам у кризових ситуаціях [8]. Д. Грицишен (D. Hrytsysen) та І. Абрамова (I. Abramova) показують, що забезпеченню потреб сталого розвитку сільських територіальних громад ЄС сприяють Політика згуртованості та САП, надаючи можливість зростання інвестицій у робочі місця, забезпечуючи дієвість фінансових інструментів. Учені обґрунтовано доводять значимість програм «*Interreg*» та «*Leader*» у зміцненні соціальної, економічної, територіальної згуртованості держав — членів ЄС, відповідно до викликів та потреб сільських територій. Основний акцент у дослідженні зроблено на дієвості фінансових механізмів формування та реалізації політики ЄС щодо сталого розвитку сільських громад [9]. Т. Заяць (T. Zayats) та Г. Краєвська (G. Krayevska) наголошують на значимості міжсекторальної співпраці у контексті соціального розвитку територіальних громад у воєнний період [10]. Л. Головка (L. Holovko) підкреслює значущість вертикального соціального капіталу у розвитку територіальних громад [11].

Методи дослідження. У статті використано загальні методи наукового пізнання: аргументації, індукції, дедукції, аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення для виявлення залежності використання інструментів міжнародної співпраці, розвитку проєктної діяльності від можливостей та спроможностей територіальної громади. Зокрема, метод аргументації застосовано для обґрунтування важливості участі громад у програмах транскордонного співробітництва, міжнародних партнерствах та грантових ініціативах як чинників підвищення інституційної спроможності та соціально-економічного розвитку громад. Метод аналізу застосовано для дослідження наукових підходів до визначення сутності міжнародного територіального співробітництва, а також для вивчення механізмів функціонування

програм транскордонної співпраці та діяльності інституційних інструментів, зокрема Європейського об'єднання територіального співробітництва. Метод синтезу дав змогу інтегрувати результати теоретичного аналізу та емпіричних спостережень до цілісної концепції використання інструментів міжнародного співробітництва для розвитку територіальних громад. Метод індукції використано для узагальнення практичних прикладів, метод дедукції — для переходу від загальних теоретичних положень щодо розвитку транскордонного співробітництва та політики згуртованості до аналізу їх практичного застосування. Метод порівняння залучено для зіставлення різних форм міжнародного територіального співробітництва, програм підтримки та моделей партнерської взаємодії між громадами України та муніципалітетами країн Європейського Союзу, метод узагальнення — для формування висновків.

Метою статті є аналіз впливу використання інструментів міжнародного територіального співробітництва на розвиток процесу євроінтеграції у територіальній громаді у довоєнний і воєнний періоди.

Новизною є аргументація позитивного досвіду формування та дієвості механізму залучення громади до міжнародної співпраці через поєднання інституційного партнерства та проектного підходу.

Виклад основного матеріалу дослідження і отриманих результатів.

В умовах збройної агресії РФ проти України європейська інтеграція набуває особливої стратегічної ваги. Трансформація державних і регіональних пріоритетів зумовлює зростання ролі міжнародного співробітництва територіальних громад, участь яких у європейських програмах сприяє посиленню їх інституційної спроможності та поглибленню інтеграції України до європейського простору [4].

Сьогодні ЄОТС, яке допомагає територіальним громадам України посилити власні інституційні механізми управління, що є критично важливим у складних умовах війни, відіграє значну роль. Завдяки участі у проєктах територіального співробітництва українські територіальні громади отримують можливість: опанувати методи планування, звітності та бюджетного адміністрування відповідно до стандартів ЄС, що підвищує їх спроможність залучати міжнародні ресурси; формувати довгострокові партнерства з муніципалітетами ЄС, ґрунтовані на колективних інтересах, а не епізодичних допоміжних акціях; інтегруватись у системи транснаціонального координаційного управління, що сприяє ефективному управлінню проєктами, реалізованими на міжнародному рівні.

Згідно із Законом України «Про міжнародне територіальне співробітництво України» Органи місцевого самоврядування (ОМС) отримали більші повноваження співпраці з міжнародними партнерами, зокрема фондами ЄС, і можливості залучення коштів міжнародних донорів. Одним із інструментів реалізації Державної стратегії розбудови міжнародних партнерств,

розвитку міжмуніципального, міжрегіонального та транскордонного співробітництва стала Державна програма розвитку міжнародного територіального співробітництва на 2025—2027 роки².

«Міжнародне співробітництво територіальних громад визначається як комплекс взаємопов'язаних дій, спрямованих на встановлення та розвиток партнерських відносин між громадами різних країн. Таке співробітництво охоплює широкий спектр напрямів, включаючи економічну, соціальну, культурну та екологічну сфери. Основою цих взаємин є принципи взаємоповаги, рівноправності та спільної вигоди, що сприяє зміцненню міжнародної солідарності та обміну досвідом» [4].

Повномасштабна збройна агресія РФ проти України суттєво трансформувала архітектуру міжнародної технічної допомоги (МТД), надавши їй стратегічного значення для забезпечення стійкості держави, підтримки функціонування інституцій та відновлення соціально-економічного потенціалу. У воєнних умовах МТД виступає не лише інструментом розвитку, а й механізмом кризового реагування, спрямованим на мінімізацію деструктивних наслідків війни та створення передумов для післявоєнної реконструкції.

Для України МТД є важливим джерелом підтримки, зокрема для забезпечення житлом ВПО, відновлення та модернізації об'єктів критичної інфраструктури. Донорські програми дедалі частіше інтегрують компоненти управління ризиками, кризового менеджменту та підвищення інституційної стійкості. Крім того, МТД сприяє гармонізації національних політик України з європейськими стандартами, що є критично важливим у контексті євроінтеграційного курсу держави.

Механізмами координації міжнародного співробітництва в громадах є: правові та інституційні, організаційні, програмні, міжнародні та міждержавні (див. рис. 1), використання яких забезпечує узгодженість дій і відповідальності між різними ланками влади; створення структури для постійного обміну інформацією та ухвалення рішень; розширення повноважень громадам ефективніше інтегруватись у міжнародні проекти і програми; підсилення внутрішньої координації в ОМС (через служби міжнародної діяльності), а також зовнішню координацію з партнерами.

Стратегічним інструментом міжнародного територіального співробітництва (МТС) для громад, розташованих у прикордонних регіонах (як Закарпаття), є участь у транскордонних програмах співробітництва ЄС (наприклад, «*Interreg*»), які передбачають спільне планування та здобуття грантового фінансування на проекти розвитку інфраструктури, туризму,

² Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2025—2027 роки» від 12 грудня 2025 р. № 1647. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1647-2025-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.01.2026).

Рис. 1. Механізми координації міжнародного співробітництва у громадах

Джерело: складено авторами за Законом України «Про міжнародне територіальне співробітництво України» від 24 квітня 2024 року № 3668-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/3668-20/ed20240424#n10> (дата звернення: 16.01. 2026).

збереження культурної спадщини тощо. Такі програми спроможні залучати фінансові ресурси Європейського Союзу та інших міжнародних донорів для реалізації конкретних проектів у громаді.

Активізація соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів завдяки дієвості нових державних інструментів створює можливості для вирішення національних, місцевих та регіональних проблем, упровадження спільних ініціатив, обміну досвідом у вирішенні подібних проблем. Прогресивним у розвитку євроінтеграційного процесу є укладання з урядом України грантових угод для забезпечення відновлення інфраструктури, особливо об'єктів критичної інфраструктури у територіальних громадах.

Політика згуртованості іноземних інституцій з органами місцевого самоврядування нині реалізується через участь ОМС у програмах Європейського інструменту територіального співробітництва (*European Territorial Cooperation*) на 2021—2027 рр., що діють на зовнішніх кордонах ЄС, включно з Україною. Ці програми спрямовані на спільний розвиток прикордонних та транскордонних територій шляхом співпраці між українськими громадами і партнерами з держав — членів ЄС.

Програми ЄОТС, як-от «*Interreg Next*» та інші компоненти Європейського територіального співробітництва, надають значні фінансові ресурси для реалізації транскордонних ініціатив. Загальний бюджет таких програм для 2021—2027 рр. перевищує 10 млрд євро, частина з них спрямована на партнерства України з сусідніми країнами та регіонами ЄС. Основними

напрямами «*Interreg VI*» (2021—2027 рр.) є зміни клімату, цифрова трансформація та соціальна інклюзія. Нині діє понад 80 програм «*Interreg*»: 13 транснаціональних, 4 міжрегіональні, 64 транскордонні, реалізація яких забезпечує збалансованість у рівнях розвитку, зростанні та якості життя в регіонах Європи, покращенні політики місцевого самоврядування, вдосконаленні регіональної політики [12].

Участь українських громад у програмах дає змогу реалізовувати проекти в сфері соціальної інфраструктури, освіти, охорони здоров'я та розвитку підприємництва, що зумовлює не лише імплементацію найкращих європейських практик, але й формує тривалість і сталість міжнародних відносин.

З 2024 р. розширенню концепції регіональної політики згуртованості сприяє участь територіальних громад України у програмах: «*Interreg Europe*» та «*URBACT*», «*Espan*» та «*Outermost regions*» (найвіддаленіші регіони), а також діють декілька програм, як-от: «*Interreg NEXT Польща — Україна 2021—2027*»; «*Interreg NEXT Румунія — Україна 2021—2027*»; «*Interreg NEXT Угорщина — Словаччина — Румунія — Україна 2021—2027*» (див. табл. 1).

В умовах війни, під впливом гуманітарних і соціальних викликів, для територіальних громад значимою є платформа для обміну досвідом, методологіями управління, обміном прогресивних кейсів муніципального розвитку. Зміцнюється мережева інтеграція територіальних громад завдяки участі в ЄОТС, налагоджується співпраця з муніципалітетами ЄС, що є простором не лише для фінансової співпраці, а й для спільного вирішення стратегічних викликів — від розвитку інфраструктури до подолання демографічних та економічних криз.

На міжнародному рівні поширеною формою співпраці стають побратимські зв'язки між містами. Основний акцент спрямовується на реалізацію культурних, освітніх, туристичних ініціатив, сприяючи зміцненню зв'язків, популяризації української культури [4]. «Ініціативні громади розвивають ефективні методи управління й реагування на глобалізаційні процеси. Підґрунтям до зростання іміджу територіальних громад є трансформаційні зміни щодо управління і прогресивного планування соціально-економічного розвитку. Моніторинг місцевого потенціалу, оцінка ресурсів і можливостей для його наповнення є ключовим у підсиленні престижності територіальних громад. Зміцнення горизонтальних зв'язків у громаді передовсім впливає на зростання довіри та згуртованості населення, формування тенденцій до зростання проектного співробітництва» [7].

Однією із територіальних громад України з позитивним досвідом розвитку є Колочавська територіальна громада Закарпатської області. Значний досвід реалізації проектної діяльності робить громаду більш згуртованішою та стійкою до глобальних викликів.

Колочавська територіальна громада активно працює над впровадженням інструментів міжнародного територіального співробітництва, вклю-

чаючи потенціал ЄОТС, бере участь у тренінгах, зокрема від *U-LEAD* з Європою, щодо використання ЄОТС для залучення грантів, розвитку транс-кордонної співпраці та наближення до європейських стандартів.

Механізмами залучення громади до міжнародної співпраці є поєднання інституційного партнерства та проектного підходу (див. рис. 2). В умовах сьогодення прерогативою стають партнерства між громадами та участь у спільних грантових програмах. Значущою є системна робота з

Таблиця 1. Програми «*Interreg NEXT*» у контексті транскордонного співробітництва, 2021—2027 рр.

Назва	Загальний бюджет, млн євро	Період виконання, роки	Територія реалізації	Цілі
<i>Interreg NEXT</i> Польща — Україна	208, 2	15	В Україні: Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Волинська та Закарпатська області. У Польщі: Більський, Холмський, Замотський, Люблінський, Пулавський, Коросненський, Перемишльський, Ряшівський, Тарнобжезький, Білостоцький, Ломжинський, Сувальський, Остроленцький, Седлецький повіти	Сприяння адаптації до зміни клімату, запобігання ризикам та підвищення стійкості до стихійних лих і катастроф
<i>Interreg NEXT</i> Румунія — Україна	60,0	15	В Україні: Чернівецька, Івано-Франківська, Закарпатська та Одеська області. У Румунії: Марамуреш, Санту-Маре, Ботошані, Сучава, Тульча	Сприяння адаптації до зміни клімату, запобігання ризикам стихійних лих та підвищення стійкості до них з урахуванням екосистемних підходів
<i>Interreg NEXT</i> Угорщина — Словаччина — Румунія — Україна	73,4	15	В Україні: Чернівецька, Івано-Франківська та Закарпатська області. В Угорщині: Боршод-Абауй-Земплен, Саболч-Сатмар-Берег. У Словаччині: Пряшівський та Кошицький край. У Румунії: Марамуреш, Санту-Маре, Сучава	Підвищення обізнаності населення щодо катастроф, ефективності рятувальних робіт, адаптації населення у громадах до наслідків можливих катастроф та ризиків руйнування інфраструктури внаслідок збройної агресії РФ

Джерело: складено авторами за [12].

Рис. 2. Механізми залучення Колочавської територіальної громади до міжнародної співпраці

Джерело: складено за даними Колочавської територіальної громади.

донорами — від підготовки якісних проектів до залучення громадських організацій і розвитку відповідних компетенцій у громаді.

Колочавська громада вже має досвід співпраці з партнерами з Чеської Республіки, і цей напрям залишається пріоритетним. Водночас концептуально важливими є розширення міжнародних контактів і створення умов, пошук можливостей реалізації нових проектів спільно з громадами та організаціями з інших країн ЄС. Ключову роль становлять програми, спрямовані на сталий розвиток гірських територій, розвиток людського капіталу та збереження і популяризацію історико-культурної спадщини громади, культурно-освітні обміни.

Міжнародне партнерство (МТ) розглядається не лише як джерело фінансування, а як інструмент обміну досвідом, посилення спроможності Колочавської громади та її інтеграції в європейський простір місцевого розвитку. Міжнародна співпраця активізується через проектну діяльність, а також за рахунок формування пропозицій для міжнародних конкурсів, підготовки заявок на грантове фінансування, участь у міжнародних мере-

жах і партнерствах. Такий підхід дає Колочавській громаді змогу залучати значні ресурси для реалізації місцевих ініціатив.

Важливим інструментом МТС є мережі партнерських зв'язків з муніципалітетами ЄС та інших країн — містами-побратимами або партнерськими громадами. Через такі зв'язки відбувається обмін досвідом, спільне планування культурних, освітніх та економічних ініціатив, як правило, у форматі двосторонніх чи багатосторонніх меморандумів та партнерських угод.

У практиці Колочавської громади використання інструментів проектної діяльності інтегровано з місцевою стратегією розвитку, враховуючи

Таблиця 2. Інструменти міжнародного співробітництва Колочавської громади з муніципалітетами / громадами Чеської Республіки, 2013—2023 рр.

Назва іноземного муніципалітету / громади / гміни / повіту	Назва угоди / меморандуму / договору	Дата підписання	Поточний стан співпраці	Сфера(и) дії угоди
м. Семіли	Договір про співпрацю і партнерство	04.08.2013 р.	Активна	Туризм, територіальний розвиток, охорона навколишнього середовища, історико-культурна спадщина, підтримка громадянського суспільства, спільне залучення до транснаціональних програм
м. Рожмітал під Тржемшіном	Договір міжнародного муніципального співробітництва	12.05.2014 р.	Активна	Охорона здоров'я, туризм, територіальний розвиток, охорона навколишнього середовища, історико-культурна спадщина, підтримка громадянського суспільства, спільне залучення до транснаціональних програм
м. Глибока над Влтавою	Договір міжнародного муніципального співробітництва	20.01.2017 р.	Активна	» »
м. Літомишль	Меморандум про співпрацю	05.05.2023 р.	Активна	Збереження історико-культурної спадщини, охорона довкілля, залучення інвестицій та грантів, розвиток туризму, охорона здоров'я, освіта та ін.

Джерело: складено авторами за даними Колочавської територіальної громади.

потенціал культурної спадщини (наприклад, музейний фонд та туристичну інфраструктуру) як ресурс для міжнародної співпраці та розвитку туристичного потенціалу.

Колочавська громада активно презентує свою діяльність міжнародним партнерам, залучаючи гранти та розвиваючи імідж території, відкритої до співпраці. На сьогодні міжнародне партнерство у Колочавській громаді здійснюється в рамках трьох договорів і меморандуму, підписаних упродовж 2013—2023 рр. (табл. 2).

Багаторічною є співпраця Колочавської територіальної громади з благодійною організацією Чеської Республіки «*Prés hranice EU*». За період повномасштабного вторгнення чеські волонтери допомагають надаючи гуманітарну та матеріальну допомогу, також забезпечили належним обладнанням амбулаторію загальної практики сімейної медицини у с. Колочава [7]. З 2023 р. у співпраці з організацією «Благодійний фонд розвитку гірських територій» сільська рада реалізує проєкт «*Дитинство без війни*» за підтримки міжнародної гуманітарної організації «*Людина в біді SK*». Щоліта організовується денний табір для місцевих дітей та ВПО у Центрі культурних послуг Колочавської сільської ради — це комунальна організація, яка діє на базі амфітеатру.

Міжнародна підтримка та можливість участі у міжнародних програмах через реалізацію проєктів є надзвичайно значущою для громади. Використання потенціалу ЄОТС, транскордонні спільноти та організації територіального співробітництва суттєво підвищують якість життя населення завдяки реалізації спільних проєктів, що впливають на соціально-економічні аспекти розвитку, зміцнення соціального капіталу; відбувається активне формування горизонтальних соціальних зв'язків між громадами, що суттєво підсилює довіру, взаємодію та готовність до спільних дій у довгостроковій перспективі, навіть у кризових умовах. Це відповідає концепції соціального капіталу як передумови ефективної міжмуніципальної співпраці.

Упродовж 2020—2025 рр. активізація проєктної діяльності в громаді сприяла вирішенню ключових проблем, покращенню спільних умов проживання населення, благоустрою, збереження екологічного стану довкілля, культурної спадщини, формування соціальної згуртованості, гнучкості та стійкості до глобальних викликів.

У 2020 р. проєкт «*Вівчарство — давнє карпатське ремесло*» (автори публікації частково висвітлювали цю тему й відповідні проєкти у 2025 р.) переміг у конкурсі проєктів у рамках Програми підтримки ініціатив місцевих карпатських громад, що проводила Асоціація органів місцевого самоврядування «Єврорегіон Карпати — Україна». Результатом успішної реалізації стала облаштована зона для проведення майстер-класів у Школі вівчарства: укул — місце для доїння овець, оглядова зона — колиба, встановлена огорожа для побутових відходів [7, с. 44—46].

Ще одним проектом стало створення туристичного сайту та облаштування мінерального джерела «Буркут» у с. Колочава, що є одним із унікальних локальних природних ресурсів. Наявність потужних природних ресурсів у поєднанні із збереженим культурним потенціалом є значущою базою для зміцнення та відновлення ментального здоров'я населення, особливо учасників бойових дій, ветеранів війни, ВПО. Такі гірські громади, як Колочавська, потребують значної уваги зі сторони держави для покращення об'єктів інфраструктури, особливо дорожньо-транспортної інфраструктури, для створення безбар'єрного простору для всіх жителів.

Завдяки потужному природно-ресурсному потенціалу стратегічною метою розвитку Колочавської територіальної громади є туризм, зокрема його види: міжнародний, екологічний, сільський зелений, фестивальний.

За даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), з 270 туристичних сіл п'яти регіонів світу, с. Колочава та с. Синевирська Поляна увійшли до 52 найкращих туристичних сіл світу 2025 р. (*The Best Tourism Villages 2025*). Незалежні експерти оцінювали села-кандидати за 9 напрямками: «Культурні та природні ресурси; просування та збереження культурних ресурсів; економічна стійкість; соціальна стійкість; екологічна стійкість; розвиток туризму та інтеграція ланцюга створення вартості; управління та пріоритизація туризму; інфраструктура та зв'язок; охорона здоров'я, безпека та захист» [13].

Сфера туризму є потужним інструментом соціальної згуртованості, інклюзивного розвитку, створення економічних можливостей для сільських поселень. У рамках Програми ООН «Туризм для розвитку сільських районів» посилюється роль туризму в розвитку сільських районів, а висока оцінка їх значущості у збереженні природної та культурної спадщини сприяє зростанню соціальної інтеграції. Саме у цьому контексті розвиток міжнародної співпраці, транскордонного співробітництва є надзвичайно значущим. Пріоритетним стає розширення напрямів проектної діяльності у територіальних громадах, пошук міжнародних партнерів, формування та впровадження ефективних механізмів європейського територіального співробітництва.

Позитивний досвід реалізації транскордонних проектів завдяки ефективним результатам став потужним підґрунтям для участі Колочавської територіальної громади у програмі міжтериторіального співробітництва «*Interreg NEXT*». Зокрема, у рамках проекту «*Світ Карпатських розет — заходи із збереження унікальної культури Карпат*» (2014—2020 рр.) побудовано Колочавський культурно-мистецький центр. Загальна вартість будівництва амфітеатру становила 130 тис. євро. До числа партнерів входили 11 установ, головним партнером була Асоціація промоції і розвитку Підкарпаття «*Pro Carpathia*».

Другий транскордонний проєкт громади — *«Карпатська бджола — спільні заходи із збереження унікальної природної спадщини в українсько-польському прикордонні»*. Проєкт реалізовано за фінансової підтримки Європейського Союзу в рамках Програми транскордонного співробітництва «Польща — Білорусь — Україна» у 2014—2020 рр.

Завдяки програмі Президента України *«Велика реставрація»* та допомозі Пардубицького краю (Чеська Республіка), який забезпечив співфінансування, у 2021 р. здійснено ремонтні роботи історико-архітектурної пам'ятки у с. Колочава — музеї-церкві Зішестя Святого Духа (1795 р.).

Потужним сьогодні є й проєкт *«Разом за безпеку на прикордонних територіях»*, фінансований в рамках програми *«Interreg NEXT Польща — Україна 2021—2027»*. Метою проєкту є підвищення екологічної безпеки для мешканців транскордонного регіону, зокрема за рахунок створення Центру безпеки у с. Колочава для цілодобового реагування на надзвичайні ситуації, включаючи будівництво модульної будівлі та придбання обладнання.

На перспективу, у 2026 р., заплановано підписання угоди про міжмуніципальне співробітництво в рамках Програми *«Interreg NEXT Румунія — Україна 2021—2027»* із с. Копальня (Румунія), що відкриє нові можливості для реалізації спільних транскордонних проєктів у сфері культури. Триває підготовка підписання договору про співпрацю між громадою м. Терхова (Словаччина) у сфері популяризації історико-культурної спадщини.

Інструменти та механізми залучення Колочавської територіальної громади до європейського територіального співробітництва створюють нові можливості для зміцнення міжнародних партнерських відносин, ефективного використання внутрішніх ресурсів громади. Використання системного та синергетичного підходів у здійсненні проєктної діяльності є ґрунтовним прикладом для інших громад.

Отже, міжнародне територіальне співробітництво виступає важливим інституційним механізмом посилення спроможності територіальних громад. По-перше, участь громад у міжнародних партнерських мережах, транскордонних ініціативах та грантових програмах сприяє формуванню нових управлінських компетенцій органів місцевого самоврядування, поширенню практик стратегічного планування та розвитку проєктного менеджменту. Це дає громадам змогу більш ефективно залучати зовнішні ресурси для реалізації локальних програм розвитку.

По-друге, результати дослідження підтверджують, що інструменти міжнародного співробітництва створюють додаткові можливості для економічної активізації територіальних громад. Реалізація спільних міжнародних проєктів сприяє модернізації інфраструктури, розвитку туристичного потенціалу, підтримці малого та середнього підприємництва, а також розширенню локальних ринків завдяки інтеграції до європейських економічних і соціальних мереж.

По-третє, аналіз практичного досвіду Колочавської територіальної громади переконливо доводить, що ефективність міжнародного територіального співробітництва значною мірою залежить від поєднання локальної ініціативи, інституційної активності ОМС та наявності стабільних партнерських зв'язків із громадами інших країн. Саме така взаємодія створює передумови для реалізації культурних, туристичних та соціально-економічних проектів, які підвищують конкурентоспроможність громади та сприяють її інтеграції у міжнародний простір.

По-четверте, представлений у статті емпіричний кейс свідчить, що міжнародне співробітництво виконує не лише економічну, а й соціально-інституційну функцію, оскільки сприяє розвитку громадської активності, розширенню міжкультурних контактів та формуванню позитивного іміджу громади на міжнародному рівні.

По-п'яте, узагальнення отриманих результатів дає підстави стверджувати, що досвід Колочавської територіальної громади може бути реплікований іншими територіальними громадами України. Ключовими передумовами ефективного використання інструментів міжнародного співробітництва є: розвиток кадрового потенціалу у сфері управління міжнародними проектами, активна участь у програмах транскордонного співробітництва та системна робота щодо налагодження партнерських зв'язків із муніципалітетами інших держав.

Висновки. Міжнародне територіальне співробітництво у Колочавській територіальній громаді доцільно розглядати як комплексний інструмент посилення місцевого розвитку, підвищення інституційної спроможності та інтеграції громади до європейського простору публічного управління. Застосування різних форм і механізмів МТС — від укладання міжмуніципальних угод до участі у транскордонних та міжнародних проектах — створює передумови для диверсифікації джерел фінансування місцевого розвитку.

Важливим результатом використання інструментів МТС є не лише залучення матеріальних і фінансових ресурсів, а й трансфер знань, управлінських практик та інноваційних підходів до розвитку територій. Участь у міжнародних програмах і партнерських мережах сприяє підвищенню професійної компетентності посадових осіб місцевого самоврядування, формуванню проєктного мислення, удосконаленню стратегічного планування. Це позитивно впливає на якість публічних послуг та прозорість управлінських рішень.

У контексті прикордонного розташування Закарпатської області міжнародне територіальне співробітництво для Колочавської громади виконує також функцію просторової та соціально-економічної інтеграції. Спільні ініціативи у сфері туризму, збереження культурної спадщини, екології сприяють формуванню позитивного іміджу громади як відкритої до парт-

нерства території, здатної виступати рівноправним учасником міжнародних процесів розвитку. Особливої ваги це набуває в умовах воєнного стану, коли міжнародні контакти стають джерелом не лише ресурсної підтримки, а й солідарності та політичної уваги до потреб місцевих громад України.

Отже, інструменти міжнародного територіального співробітництва у Колочавській громаді виконують системоутворювальну роль, поєднуючи економічні, соціальні, культурні та інституційні ефекти. Їх подальший розвиток і поглиблення потребують стратегічного підходу, узгодження з довгостроковими цілями місцевого розвитку та посилення кадрового й організаційного потенціалу громади.

Досвід Колочавської громади демонструє можливість поетапного розвитку міжнародної взаємодії, що включає: налагодження первинних партнерських контактів із закордонними муніципалітетами, формування проектних ініціатив, участь у міжнародних грантових програмах, а також інтеграцію результатів реалізованих проектів у довгострокову стратегію розвитку громади.

Представлені у статті результати мають потенціал практичного масштабування, можуть бути використані іншими територіальними громадами України як орієнтир для формування власної стратегії міжнародного співробітництва. У перспективі це уможливить трансформувати міжнародне співробітництво з окремих проектних ініціатив у сталий механізм підвищення конкурентоспроможності громад та їх інтеграції у європейський простір регіонального розвитку.

REFERENCES / ЛІТЕРАТУРА

1. Gus, A. V., & Fetko, Yu. (2018). European association of territorial cooperation as an institutional form of development of cross-border cooperation of Ukraine — EU. *Scientific Bulletin of Public and Private Law*, 6 (1), 72—77. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/b34e36ac-3647-4178-a3fc-f7fdd8cb2f16/content> [Гусь, А. В., & Фетько, Ю. І. (2018). Європейське об'єднання територіального співробітництва як інституційна форма розвитку транскордонного співробітництва України — ЄС. *Науковий вісник публічного та приватного права*, 6 (1), 72—77].
2. Lemko, Yu. (2021). The European grouping of territorial cooperation as an instrument for the development of crossborder cooperation. *National Technical University of Ukraine Journal. Political science. Sociology. Law*, 1 (49). [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.1\(49\).232981](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2021.1(49).232981) [Лемко, Ю. І. (2021). Європейське об'єднання територіального співробітництва як інструмент розвитку транскордонної співпраці. *Вісник НТУУ «КПІ»*, 1 (49)].
3. Logvinov, P. (2024). European territorial cooperation: modern opportunities and prospects for municipalities of Ukraine. *Economics and entrepreneurship*, 52, 212—226. <http://doi.org/10.33111/EE.2024.52> [Логвінов, П. (2024). Європейське територіальне співробітництво: сучасні можливості та перспективи для муніципалітетів України. *Економіка та підприємництво*, 52, 212—226].

4. Prokopiv, M. (2024). Content and vectors of international cooperation of territorial communities. *Academic Visions*, 37. <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1490>.
[Прокопів, М. В. (2024). Зміст та вектори міжнародного співробітництва територіальних громад. *Академічні візії*, 37].
5. Ivanok, D. (2025). Opportunities of transboundary environmental cooperation in the context of European integration and post-war green recovery of Ukraine. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv, Series in Geography*, 25—41. <https://doi.org/10.17721/1728-2721.2025.92-93.5>
[Іванок, Д. (2025). Можливості транскордонного природоохоронного співробітництва в контексті європейської інтеграції та післявоєнного зеленого відновлення України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Географія*, 35—41].
6. Melehanych, H. I. (2020). The Strategic Role Of the Local Communities in The Development Of Cross-Border Cooperation Between Ukraine And The EU (on the example of the Transcarpathian Region). *Border and Regional Studies*, 8 (1), 7—20. <https://doi.org/10.25167/ppbs1098>
[Мелеганіч, Г. І. (2020). Стратегічна роль місцевих громад у розвитку транскордонного співробітництва між Україною та ЄС (на прикладі Закарпатської області). *Прикордонні та регіональні дослідження*, 8 (1), 7—20].
7. Holovko, Liliia, Khudynets, Vasyi, & Holovko, Tamila (2025). Project Activity in Territorial Communities (on the Example of the Kolochava Territorial Community of the Zakarpattia Region). *Demography and Social Economy*, 1 (59), 35—54. <https://doi.org/10.15407/dse2025.01.035>
[Головко, Л., Худинець, В. & Головко, Т. (2025) Проектна діяльність у територіальних громадах (на прикладі Колочавської територіальної громади Закарпатської області). *Демографія та соціальна економіка*, 1 (59), 35—54].
8. Baran, M., & Kurus, R. (2024). International cooperation of territorial communities in the context of decentralization and European integration. *Coordinates of public administration*, 2, 95—119. <https://doi.org/10.62664/cpa.2024.02.05>
[Баран, М., & Курус, Р. (2024). Міжнародне співпрацівництво територіальних громад у контексті децентралізації та європейської інтеграції. *Координати державного управління*, 2, 95—119].
9. Hrytysshen, D. O., & Abramova, I. B. (2024). Formation and implementation of EU financial mechanisms for sustainable development of rural communities. *Tavri Scientific Bulletin. Series: Economics*, 20, 67—78. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.8>
[Грицишен, Д. О., & Абрамова, І. В. (2024). Формування та реалізації фінансових механізмів ЄС щодо сталого розвитку сільських громад. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*, 20, 67—78].
10. Zayats, T., & Kravetska, G. (2024). Intersectoral cooperation in the context of social development of territorial communities of Ukraine. *Demography and social economy*, 1 (55), 59—77. <https://doi.org/10.15407/dse2024.01.059>
[Заяць, Т., & Краєвська, Г. (2024). Міжсекторальна співпраця в контексті соціального розвитку територіальних громад України. *Демографія та соціальна економіка*, 1 (55), 59—77].
11. Holovko, L. V. (2022). The Role of Public Opinion in the Development Strategy of United Territorial Community. *Demography and Social Economy*, 2 (48), 95—107. <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.095>
[Головко, Л. В. (2022). Роль громадської думки в контексті розвитку об'єднаної територіальної громади. *Демографія та соціальна економіка*, 2 (48), 95—107].

12. Powers of the LGU of Ukraine related to international cooperation in the field of infrastructure rehabilitation. <https://surl.li/eqkawz>
[Повноваження ОМС України, пов'язані з міжнародним співробітництвом у сфері відновлення інфраструктури].
13. UN Tourism (2025). UN Tourism Announces Best Tourism Villages 2025: 52 Communities Leading Tourism for Rural Development <https://www.untourism.int/news/un-tourism-announces-best-tourism-villages-2025-52-communities-leading-tourism-for-rural-development>

Стаття надійшла до редакції журналу 04.03.2026

Стаття прийнята до друку після рецензування: 07.04.2026

Дата публікації: 23.06.2026

Liliia Holovko, PhD (Economics), Senior Researcher
Mykhailo Ptoukha Institute for Demography and Life Quality Research of the NAS of Ukraine
01032, Ukraine, Kyiv, Blvd Tarasa Shevchenka, 60
E-mail: holovko_lilia@ukr.net
ORCID: 0000-0002-3372-764X

Vasyl Khudynets, head of the Kolochava Territorial Community
Kolochava territorial community
90043, Ukraine, Zakarpattia region, Khust district, village Kolochava, Str. Shevchenka, 78
E-mail: kolsr@ukr.net
ORCID: 0009-0001-6865-2596

Tamila Holovko, Master
Dragomanov Ukrainian State University
02000, Ukraine, Kyiv, Str. Pyrohova, 9
E-mail: holovko_tamila@ukr.net
ORCID: 0009-0005-6802-779X

TOOLS OF INTERNATIONAL TERRITORIAL COOPERATION

(on the example of the Kolochava territorial community of the Zakarpattia region)

The article analyzes the importance of tools of international cooperation in the socio-economic development of territorial communities. The appropriateness of the participation of communities in the programs of the European Union of Territorial Cooperation is substantiated. Emphasis is placed on the integration of territorial communities into the European platform «Interreg». The purpose of the article is to analyze the impact of the use of international territorial cooperation tools on the development of the process of European integration in the territorial community in the pre-war and wartime periods. The novelty lies in the argumentation of the positive experience of the formation and effectiveness of the mechanism of community involvement in international cooperation through a combination of institutional partnership and project approach. The article uses general methods of scientific knowledge: argumentation, induction, deduction, analysis, synthesis, comparison and generalization. The importance of the European and transnational platform for the exchange of experience and the use of international cooperation tools is determined. The positive practice of the Kolochava territorial community shows the importance of a systematic approach in the development of project activities. It was found that the use of a synergistic approach in combining the efforts of local self-government bodies, public organizations, and international partners creates conceptual directions of interaction, priority, and prestige of the development of the territorial community as a whole. In the conditions of martial law,

programs aimed at the sustainable development of mountain territorial communities, the preservation of human capital, and the creation of barrier-free and security conditions play a colossal role. It has been proven that the combination of institutional partnership and project activities in the Kolochava community is a key mechanisms for involving the territorial community in international cooperation.

It is substantiated that the available tools for the involvement of territorial communities through interterritorial cooperation programs «Interreg NEXT» have positive dynamics in the development of social cohesion policy. The activity of local self-government bodies in the search for new international partners, implementation of project activities, and exchange of experience contributes to stability, strengthening of capacity and European integration of the Kolochava territorial community. This experience shows that the transparency of management decisions and the cohesion of subjects of international territorial cooperation, improve the quality of life of the population and the economic capacity of the territorial community.

Keywords: territorial community, international partnership, cross-border cooperation, tools, project activity, mechanism, social cohesion, population.